

Nostalgia za pravým spevom

Nerešpektovanie prežívania speváka

Mário del Monaco tento fenomenálny spevák s plným hrdinským hlasom presne pred pocitom ukončovania svojej kariéry sa akoby so smútkom poobhliada na éru, ktorej bol fantastickým vyvrcholením – kedy pocíťoval, že sa doba mení a cítil, že k omnoho horšiemu, i keď zárodky toho siahajú už do dávnejšej minulosti. Pozastavuje sa nad tým hlboko to pocíťujúc, že doba si prestáva vážiť spevákov, že v opernom svete nie je spevák ten najdôležitejší ale dirigent a neskôr i režisér. V súčasnejších rozhovoroch i Ileana Cotrubas poukazuje na hrubý diktát režisérov, ktorý s neúctou pristupujú k vrcholným dielam romantizmu a démonizujú ich bizarnými, hororovými a šedivo politizujúcimi trendmi. Ak si vypočujeme staršie nahrávky spevákov od roku 1900 až 1930 môžeme si všimnúť, že sa všetko prispôsobuje rozpoloženiu speváka. Fráza je natoľko dlhá, aké momentálne prežívanie má spevák, čaká sa na neho, podľa neho diriguje dirigent orchester. Preto nie je ani jedna stará nahrávka podobná ako vajce vajcu hlavne čo sa týka agogiky a vnútorného zrýchľovania a spomaľovania. Koruny sa držia veľakrát omnoho omnoho dlhšie, rittardandá omnoho omnoho väčšie, na všetko je viac času, koloratúra sa nepredbieha v rýchlosti, ale je s krásou prespievaná. Niet interpretácie, ktorá sa snaží dodržať rytmy a takty ako stroj. Renáta Tebaldi a jej interpretácia Händla je toho úžasným príkladom. Adriana Kohútková v jednom z rozhovorov so mnou sa sťažovala, že pri interpretácii Pergolesiho Stabat Mater bola nespokojná s vedením celého diela s úplným nerešpektovaním dychových fráz a neschopnosti agogicky spomalit' na miestach, ktoré je nutné prežiť. Takže bez absolútneho

rešpektu speváka a jeho prežívania musela presne strojovo a rytmicky dodržiavať takty a rytmus pod taktovkou pomerne uznávaného dirigenta. Rosa Ponselle mala tak obrovský hlas, že ju museli nahrávať až z tretej miestnosti- to zo začiatku vôbec nešlo, lebo jej prežitie piesne alebo árie bolo natoľko živé a zakaždým iné, že sa im takmer nedarilo nahrávky realizovať. To bolo to, čo robilo operu operou- že tam bola vždy novosť, nový život. Dnes je to veľmi málo realizované, lebo i tanec a častokrát i spev sa robia s neustále rovnakým nahraným konzervovaným podmazom. Celkovo technika ničí naše životné a živé sily a kvôli nej sa dostáva skutočné umenie na okraj. Nie čierne napalovanie nahrávok, ale vôbec technika to umožňuje, že ožobračuje umelcov o živobytie, lebo ľudia nepočúvajú už živú hudbu, živé umenie bez použitia techniky. Škandálom je, že aj už operné domy tajne zavádzajú mikrofóny spevákom k ústam, dokonca sa stáva, že pri veľkej indispozícii spievajú na playback. To je veľký výsmech operného spevu, kedysi nebol problém bez mikrofónov spievať veľkému davu ľudí, keď hlas spevákov znel slobodne, voľne a otvorenie. Plnosť hlasu ktorá naznačovala že speváci mali rozsah nahor a nadol, pritom nemixovali register, spodné tóny sa plne spievali na hrudi nie v knedlení alebo v hornom zašeptaní. To malo za následok, že výšky boli nádherné plné a flautové. Zo starých nahrávok cítiť plné uvoľnené éterické sily. Toto voľné slobodné spievanie umožňovalo spievať naplno bez únavy hlasu aj niekoľko hodín. Speváci mali hlasy mladé do vysokého veku. Dychové fondy mali bezproblémové, dych nebol dôležitý, jeho voľné prúdenie práve umožňovalo mať ho akoby donekonečna a dostatok. Práve sa vôbec neriešilo. Dnes sa učí hmotne nadychovať, akoby sa nafukovali gajdy a čím viac tým lepšie. Prirodzené dýchanie kedysi ani nebolo počuť, dalo sa spievať aj bez nadýchnutia, keďže cez hlasivky plynul dych uvoľnene.

Úpadok spevného hlasu

Pár rokov po “nežnej revolúcii” som bola tri mesiace v Nemecku v Bonne a dostala som sa k CD speváčiek okrem iného i Edity Gruberovej. Bola som unesená všetkými tými nuansami jej spevu, ktorý sa dal na nahrávkach počuť. Žiaľ dnes to vidím inak. Potom v roku 1997 som ju mala možnosť zažiť naživo na koncerte v Bratislave v Redute. Orchester dirigoval Ondrej Lenárd. Spievala Mozartovu koncertnú áriu „Vorrei spiegarvi“ i áriu Lucie di Lamermoor, oboje som mala v tom čase i ja v repertoári, takže som všetky tóny poznala. Sedeli sme v prvej rade s mojou klaviristkou. Musím pripustiť, že obe árie sú veľmi náročné. Zarazil ma však fakt, ária samozrejme nejde tak hlboko -len c1, že všetky najspodnejšie tóny nebola schopná zaspievať. V podstate to nie sú až tak spodné tóny, ale len nižšia stredná poloha. Chápem, že ale pri takej preforsírovanosti smerom nahor k e3 to uberá spodným tónom. Vtedy ma zároveň fascinoval ten fakt, že orchester asi nikdy v živote nehral také pianissimo – tým pádom pre ňu nebol problém byť nad orchestrom. Z titulu jej authority nebolo prekážkou orchester až takto stiahnuť dynamicky dole. Dokonca na prvej huslistke bolo vidno také nadšenie a neustále slzy v očiach (asi z toho hrania pppp, aké nikdy nehrala), že to vo mne vyvolávalo počudovanie. Samozrejme úplne nevzdelané snobské publikum, ktoré sa toho večera do Reduty nanominovalo, nešetrilo ováciami. Ária Lucie di Lamermoor bola po vysoké es3 len v polovici, publikum začalo tliekať mysliac si, že ária skončila, takže Gruberová musela prestať spievať a orchester hrať. Z toho bol Lenárd nachvíľu konsternovaný a bezradne pozeral na Gruberovú. Keď trochu potlesk ochabol – kývla mu a orchester začal do potlesku hrať medzihru a ária pokračovala. Aké však je moje zdesenie z vianočného koncertu v Slovenskom národnom divadle, kde predviedla Gruberová totálne rozviklaný hlas, a jej vek ju myslím neospravedľuje, kde sa plne ukazuje, kam tento spôsob spievania vedie. V prvom rade odchádza stredná

poloha, spodná poloha je viac-menej hovorená a hore sa ozývajú len škrekky znejúce úplne pod tónom. Ľutovala som Pavla Bršlíka ako sa pri tomto ešte je schopný tváriť v role, keď niečo také počuje – ale je to vlastne len odraz jeho vlastnej budúcnosti, lebo jeho spev je na tej istej ceste. Kde sa to dá porovnať napríklad s Rinou Gigli, ktorá s nádherným plným a mladým hlasom spievala ešte v sedemdesiatke. Všetka česť toľkým odspievaným rolám Edity Gruberovej a všetka úcta, ale ako niekto, kto miloval umenie, môže nemať súdnosť, aby odišiel zo scény, keď to ešte ako-tak zneje. A nie sa predvádzal dokonca politicky najvyšším činiteľom v takomto stave. Možno stačilo spievať obyčajné koledy a ostatok prenechať mladým. A to vraj má ešte ďalšie angažmá a podobne s koloratúrnymi náročnými partami. Nečudo, že po takomto niečom asi nikto nebude mať záujem o operný spev.

Hľadanie pravdy je náročné a to, čo sa javí ako pravda, dokonca to, čo vidíte ako najvyšší ideál, nakoniec ním nemusí byť. Jediný, koho som našla, že mal ešte starú spevácku techniku minulej éry, bol pán Štefan Jančí, ktorého nahrávku Barbiera zo Sevilly, koncerty a tak ďalej svedčia, že jeho technika bola výborná, lebo aj vo vysokom veku má nádhernú farbu hlasu, ale otázne že či tento človek zanechal po sebe nejakého žiaka, alebo či jeho spôsob spevu nejakto žije ešte v niekom na Slovensku.

Perla Perpetua Voberová